

MAGYAR NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

DARAB ÁGNES – GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ – KAPPANYOS ANDRÁS
KECSKÉS JUDIT – KERTÉSZ NOÉMI – PORKOLÁB TIBOR – TASI RÉKA

Struktúra

A Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének harmincéves története a koncepcionális és strukturális formálódás folyamataként írható le. A Miskolci Egyetemen 1992-ben megindított bölcsészképzés keretét – az 1997-ben majdan Bölcsészettudományi Karrá¹ alakuló – Bölcsészettudományi Intézet képezte, amely 14 tanszék munkáját organizálta. A magyar nyelv és irodalom szakos tanárképzést a Magyar Irodalomtudományi és a Magyar Nyelvtudományi Tanszék látta el, előbbi Prof. Kilián István DSc, utóbbi Prof. B. Gergely Piroska CSc (akkoriban docensek) vezetésével. 1993-ban a Bölcsészettudományi Intézet igazgatójává Prof. Kabdebó Lóránt DSc egyetemi tanárt választották meg, általános igazgatóhelyettese dr. Petneki Áron egyetemi docens lett. 1997-ben Kabdebó Lóránt vitte sikerre az intézet karrá alakítását, amelynek 1997–2006 között első dékánja volt. A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának történetében a magyar szak tehát kezdettől fogva meghatározó szerephez jutott.

A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet szervezeti és személyi építése, illetve a továbblépést jelentő új tanszéki struktúra kialakítása alapvetően 1992–1994 között ment végbe. A magyar szakos képzés elindításában – mindenekelőtt a kvalifikált oktatók Miskolcra hívásában – Kilián Istvánnak volt soha el nem évülő szerepe, az intézményi struktúra kiépítésében Kabdebó Lórántnak. A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi tanszékcsoport 1999-re a következőképpen épült fel:

- Magyar Nyelvtudományi Tanszék
- Régi Magyar Irodalom Története Tanszék
- Felvilágosodás és Romantika Irodalma Tanszék
- Modern Magyar Irodalom Története Tanszék
- Összehasonlító és Világirodalom Tanszék
- Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék

¹ A kar történetének teljes feldolgozása még nem készült el. Jelenleg két tanulmányra és azok hivatkozott adataira támaszkodhatunk: BESSENYEI 1999; FAZEKAS 2012.

A 2006 szeptemberétől bevezetésre került Bologna-rendszerű képzés korábbiaktól jelenősen eltérő oktatási rendszere, illetve az ezt szabályozó 2005. évi felsőoktatási törvényben előírányzott vezetői létszámcsökkentés miatt került sor a kar szervezeti struktúrájának átalakítására. A magyar szakon négy önálló tanszék maradt: Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, Európa Kultúrája Tanszék, Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 2007-ben a kari bérhiány csökkentése érdekében számos intézkedésre kerül sor, amelyeknek egyik eleme a kari struktúra teljes átalakítása volt 2007. július 1-től. A Bölcsészettudományi Kar korábbi 17 önálló tanszéke helyett 8 önálló intézet jött létre, ezen belül több nem önálló intézeti tanszékkal.

A magyar szakon Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet alakult, amelyet a korábbi négy tanszék (Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, Modern Magyar Irodalomtörténet Tanszék, Európa Kultúrája Tanszék, valamint a Magyar Nyelvtudományi Tanszék) nem önálló szervezeti egységként – intézeti tanszékeként – alkotott.

A 2007-től 2017-ig tartó periódust – nem függetlenül a hallgatói létszám és a felsőoktatás finanszírozásának dinamikus csökkenésétől – az intézeti tanszékek folyamatos összevonása jellemezte. A miskolci magyar szak mára már aranykorként előtűnő első 20 évét az ezüstkor váltotta fel, lokális leképeződésként a hazai bölcsész képzés, különösen a hagyományos bölcsész és tanár szakok dinamikus csökkenő vonzerejének. 2009-ben a Kari Tanács határozatával összevonta a Régi és Klasszikus Magyar, valamint a Modern Magyar Irodalomtörténet Intézeti Tanszékeket Magyar Irodalomtörténeti Tanszék néven, és ezzel az Intézetet a megmaradt Magyar Nyelvtudományi Intézeti Tanszékkal és – a 2007-től Európa Kultúrája Tanszék helyett létrejött – Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Intézeti Tanszékkal együtt mindösszesen három tanszék alkotta.

A Bölcsészettudományi Kar Kari Tanácsa – összhangban a Miskolci Egyetem Intézményfejlesztési Tervével – 2017. április 14-ei határozatában újabb intézeti összevonásokról döntött, amellyel együtt több intézeti tanszék is átalakult. A magyar szakon két tanszék maradt: a Magyar Nyelvtudományi, valamint a Magyar Irodalomtudományi Tanszék. Az Intézet első igazgatója az akkoriban egyetemi docens Prof. Kecskeméti Gábor OMHAS lett (2007–2018), utóda dr. Porkoláb Tibor PhD egyetemi docens (2018–2020), majd Prof. Darab Ágnes DSc (2020–).

Képzések

A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet alapítása óta folyamatosan biztosítja a felsőfokú magyar szakos tanárképzést. Az osztatlan tanárképzésben részt vevő hallgatók 8 féléven át folytatnak magyar szakos tanulmányokat akkor, ha általános iskolai tanári diplomát kívánnak szerezni, és 10 féléven át akkor, ha középiskolai tanári diploma megszerzése a céljuk. 2022 szeptemberétől lépett életbe az osztatlan tanárképzés új struktúrája, amelyben a hallgatók egységesen 10 féléven át folytatnak magyar szakos tanulmányokat, akár általános iskolai, akár középiskolai tanári diploma megszerzése a céljuk.

Az osztatlan tanárképzéssel párhuzamosan működik a bolognai felsőoktatási rendszer. A hároméves alapképzés (BA) után kétéves diszciplináris mesterszakon (MA) is tovább lehet tanulni. A bolognai képzés harmadik szintje, a doktori (PhD) tanulmányok folytatása is nyitva áll az érdeklődők előtt. A tudományos pályát ambicionáló hallgatókat az Irodalomtudományi Doktori Iskola várja négyéves PhD tanulmányokra.

A Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet képzési kínálatában tehát a felsőfokú bölcsészképzés teljes palettája megtalálható. Az osztatlan tanárképzésben megszerezhető diploma mellett a bölcsész végzettségűek más területeken is elhelyezkedhetnek: a hagyományos pedagógusi és kutatói munkakörökön, valamint a képzettséghez közvetlenül kapcsolódó munkahelyeken túl elsősorban a közigazgatásban, az uniós intézményrendszerekben, a versenyszféra nyelvtudást és kommunikációs, illetve elemzési készséget igénylő részében, a médiában, az állami, önkormányzati és civil kulturális intézményekben, a projektmenedzsmentben, általános szervezési feladatok terén.

Az Intézet mindemellett két féléves felsőfokú szakirányú továbbképzéseket is kínál alapszakon oklevelet szerzett hallgatóknak. A *Kiadói szerkesztő* képzés a kiadói munka és a publikációk előállításának különböző területeire készít fel. A *Kreatív írás* szakirányú képzés az írni tudáshoz korunkban szükséges készségeket és jártasságokat fejleszt. Az *Újságíró* szakirányú képzés a sajtóban való hivatásszerű munkára készít fel. Mindhárom, felsőfokú oklevél kiállításával záruló képzésünk középpontjában napjaink kiemelt feladata, az információ átadása áll: a szövegalkotás, a kommunikáció médiumai és módozatai, valamint a szövegértés technikái. A képzések célja megfelelő színvonalú publikálásban speciális ismeretekkel rendelkező, professzionális szakemberek képzése.

Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A tanszék szerveződése, tanszékvezetők

A Bölcsészettudományi Intézet szervezeti egységei között 1992. július 1-jén alakult meg a Magyar Nyelvtudományi Tanszék. A magyar szakosok ügyintézésére szolgáló első tanszéki iroda az Egyetemváros E/7. kollégiumának 1. emeletén kapott helyet, majd rövidesen az egyetem Tüzeléstechnikai Kutatóintézetének (közismert nevén: a TÜKI) négyemeletes épületébe költözhetett. A tanszéknek és az oktatásnak több évtizedig otthont adó „bölcsészépület”-ből (az egyetem B/2. épületéből) kiköltözve a 2022/23. tanévet az egyetem főépületének (A/1.) 4. emeletén lévő irodákban kezdte meg a Magyar Nyelvtudományi Intézeti Tanszék.

A Miskolci Egyetem felső vezetése 1992-ben nem kisebb feladattal bízta meg dr. B. Gergely Piroska CSc egyetemi docent, minthogy alakítsa ki a magyar szakos képzés nyelvészeti tantervét, és egyben építse ki az oktatás szervezeti hátterét. Azért volt ez rendkívüli feladat, mert nem az első évfolyamtól kellett felépítenie a képzési és szervezeti struktúrát, hanem a Miskolci Bölcsész Egyesületből átvett hallgatók számára az I. és a II. évfolyamtól indulóan. B. Gergely Piroska tanszékalapítóként és tanszékvezetőként 1992-től 1998-ig irányította a Magyar Nyelvtudományi Tanszékot. 1998-ban habilitált a Debreceni Egyetemen, majd 1999-ben vette át egyetemi tanári kinevezését. 2013-ig, nyugállományba vonulásáig a nyelvtörténeti tárgyak vezető oktatója volt. A történeti névtan szaktekintélyeként bekapcsolta Miskolcot a személynévkutatás hálózatába, neki köszönhetően rendezhette meg a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete 1995-ben az V. Magyar Névtudományi Konferenciát. Az pedig a Miskolci Bölcsészettudományi Intézet karrá válásában is jelentős szerepet játszott, hogy B. Gergely Piroska közreműködésével a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete a Magyar Nyelvtudományi Társasággal közösen 1997-ben adta ki *A magyar névtani kutatások legújabb eredményeit*.² B. Gergely Piroska évtizedes munkáját a tanszéki kollégái 2002-ben kötetel³ köszönték meg. Ezzel a könyvvel indult útjára *A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai* sorozat. A kollégák 44 tanulmánnyal fejezték ki elismerésüket a tanszék alapító vezetőjének 70. születésnapján. B. Gergely Piroska 2013-tól 2019-ig professor emeritaként segítette a tanszéki kutatásokat, aktívan részt vett az utánpótlás-nevelésben, több hallgatóját indította el a történeti névtani vagy a nyelvtörténeti PhD felé.

Dr. Mózesné dr. habil. Kabán Annamária szinte a kezdetektől, 1993-tól oktatott a tanszéken. 1993–1997 között a tanszékvezető-helyettesi feladatokat is ellátta, 2010-től nyugállományba vonulásáig (2018 augusztusáig) az intézet levelező tagozatának képzéseit irányította. Meghatározó szerepe volt a tanszék

² B. GERGELY – HAJDÚ 1997.

³ GRÉCZI-ZSOLDOS – KOVÁCS 2002.

oktatói struktúrájának alakításában. Azon oktatók közé tartozott, akik megalapozták és kidolgozták mindazt a szakmai tudásbázist, amely ismertté tette az intézeti tanszéket itthon és külföldön. Elsődlegesen a szövegteni és a leíró alakitani tárgyak felelős oktatója volt, de meghatározó szerepet töltött be a lexikológiai ismeretek átadásában is. Saját szócikkírói gyakorlatán keresztül mutatta be a lexikológia és a lexikográfia elméletét, miközben hallgatói úgy érezhették, hogy maguk is részeseivé váltak a monumentális Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár alkotási folyamatának.

Prof. Kemény Gábor DSc 1994-ben – még docensként – érkezett Prof. Kabdebó Lóránt DSc hívására a Magyar Nyelvtudományi Tanszékre, melynek 1998-tól 2003-ig volt tanszékvezetője, 2003-tól egyetemi tanára, 2018 májusától professor emeritusa. Az első tárgy, amelyet az 1994/95-ös tanévben oktatott, a Bevezetés a modern stilisztikába címet viselte, amely magyarázatot is ad arra, miért vállalta el a miskolci oktatást. Az újonnan formálódó tanszéken lehetősége nyílt saját kutatásaira építve kialakítani a stilisztika és a nyelv-művelés oktatásának irányvonalát, tematikáját. Fő szakterülete a stilisztika, a nyelv-művelés és a szövegten volt. Sok hallgató írt vezetésével szakdolgozatot, Országos Tudományos Diákköri dolgozatot, szakmai vezetésével védte meg Kökényesi Nikoletta a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában a PhD-dolgozatát.

A tanszék vezetését 2003-ban dr. Illésné dr. Kovács Mária PhD vette át, s jelenleg is ő tölti be ezt a pozíciót. 1994-ben tanársegédként kezdte pályafutását a tanszéken, majd a tudományos ranglétrát végigjárva vált egyetemi docenssé. Szakterülete a leíró nyelvészet, oktatott tárgyai a szófajtan és az alakitan körébe tartoznak. Tudományos kutatásai, cikkei a szaknyelvek és szaknyelv-újítás tárgykörébe sorolhatók.

Oktatók és kutatók

A tanszék saját oktatóbázisa fokozatosan alakult ki. Dr. Illésné dr. Kovács Mária mellett a tanszéken kezdte pályafutását a stilisztikai szemináriumok oktatójaként dr. Péterfy Gergely PhD, valamint Nagy Judit, aki finn és észti nyelvet, később finnugrisztikát tanított. Az első évfolyamon végzett hallgatóból vált oktatóvá dr. Kecskés Judit PhD, aki B. Gergely Piroska és Prof. Hoffmann István DSc PhD-hallgatójaként szerzett fokozatot, így a nyelvtörténeti és névtani tárgyakat viszi tovább. Dr. habil. Gréczi-Zsoldos Enikő PhD a miskolci bölcsészkar indulásának évében lett hallgatója a magyar nyelv és irodalom szaknak, itt kapott diplomát 1997-ben, majd az ELTE-n 2005-ben szerezte meg PhD-fokozatát. 2001-től oktatója a tanszéknek, jelenleg habilitált egyetemi docensként a dialektológiai és a szociolingvisztikai kurzusok oktatója. Prof. A. Molnár Ferenc DSc 2007-ben lett a tanszék egyetemi tanára, majd a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának professor emeritusa, a nyelvtörténet vezető oktatója. Mózesné Kabán Annamária nyugállományba vonulását követően dr. habil. Pethő József PhD főiskolai tanár kapott felkérést a szövegteni

kurzusok oktatására, aki Kemény Gábor távozásával a Krúdy-kutatások szellemét is tovább viszi a stilsztika oktatásában-kutatásában. Szakterülete a stilsztika mellett a szövegtan és a jelentésstan. Bartha Blanka tanársegédként vesz részt tanszékünk oktatómunkájában, leíró grammatikai tantárgyakat oktat, és doktori hallgatóként, középiskolai tanárként elméleti és gyakorlati tudásával is segíti a tanár szakos hallgatókat. Az utánpótlás-nevelés nem könnyű feladat a felsőoktatás változó rendszerében. Tanszékünkön az évek során itt végzett hallgatók, Miklós Gabriella, Kollár Krisztián és Rostás Édua is a tanszék oktatói lettek néhány évre.

A nyelvtudomány különböző területeit összefogni képes tanszék szervezése és a nyelvészeti tárgyak oktatása a kezdetektől fogva megkívánta, hogy rész munkaidős vagy vendégoktatókat kérjenek fel a tanszékvezetők. A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén az évek során több kiváló vendégoktató működött, akik szerettek volna részt venni abban a kivételes lehetőségben, amelyet a frissen alakuló kar és tanszék kínál, hogy formálói lehessenek az oktatás megújításának, a tudományos szemlélet alakításának. Új ismereteket, saját kutatásaikat közvetítve maguk is részesei lehettek az északmagyarországi régióban a humán tudományok intézményesítésének. E céloktól vezérelve érkezett az ELTE-ről Prof. Hajdú Mihály DSc, aki névtani kurzusokat tartott, a Debreceni Egyetemről Prof. Hoffmann István DSc, aki névtani és nyelvtörténeti kurzusokat vezetett, Prof. Keresztes László DSc és dr. Kiss Antal PhD, mindkettejük kutatási területe az uralisztika és a finnugrisztika. Dr. Kis Tamás PhD szociolingvisztikai, Kornyané dr. Szoboszlai Ágnes 10 éven át jelentéstani és stilsztikai kurzusokat tartott. A nyelvjárástan oktatói, dr. Fekete Péter CSc és dr. Bíró Ferenc CSc az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem jogelődjéből érkeztek, ahogyan dr. Raisz Rózsa CSc is, aki a mondatoktan oktatója volt évekig. Az évek során dialektológiai és szociolingvisztikai kurzusokat tartott vendégoktatóként a miskolci nyelvészeti tanszéken a Nyíregyházi Főiskola tanszékvezetője, dr. P. Lakatos Ilona PhD és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezetője, dr. Hegedűs Attila PhD.

A tanszék szakmai tevékenysége

A tanszék elsődlegesen a magyar alapszakos, a magyar nyelv és irodalom mesterszakos, valamint a magyartanári képzések oktatási feladatait látja el, de a tanszék oktatói az egyetem más intézeteinek munkájában is részt vesznek, kurzusokat tartanak a Modern Filológiai Intézet és a Tanárképző Intézet hallgatóinak. A tanszék aktív szakmai kapcsolatot ápol több külföldi egyetemmel: 1993-tól van kapcsolata a Tamperei Egyetemmel (Finnország), a Tartui Egyetemmel (Észtország) és a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemmel (Románia). A tanszék oktatói később további külföldi egyetemekkel alakítottak ki szakmai kapcsolatot: Università degli Studi di Napoli L'Orientale (Olaszország, Nápoly), Uniwersytet Jagielloński (Lengyelország, Krakkó), II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna, Beregszász). Az

együttműködés és a nemzetközi programok keretében évek óta hallgatócserére és vendégoktatói előadásokra kerül sor. A tanszék megalakulása óta kollégáink rendszeresen tartanak előadásokat hazai és nemzetközi nyelvtudományi és hungarológiai konferenciákon, szimpozionokon.

A tanszék fennállása óta rendszeresen szervez konferenciákat. Az 1995-ben neves külföldi és hazai előadók részvételével zajlott V. Magyar Névtani Konferencia után 1999-ben szervezte meg *A metafora grammatikája és stilisztikája* című konferenciát, amelynek előadásait szintén önálló kötetben jelentették meg.⁴ 2001-ben *A funkcionális mondatperspektíva és szövegszerkesztési stratégia* címmel rendezett konferenciát a tanszék, amelynek előadásait az azonos című kötet foglalja egybe.⁵

2007-ben jelent meg *A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai* sorozat újabb kötete, Kecskés Judit *Nyelvemlékelemző segédkönyve*,⁶ amely oktatási segédlet is egyben. 2012-ben – szintén a sorozat kiadványainak sorában – *Válogatott tanulmányok az Erdélyi Fejedelemség nyelv- és névhasználatáról* címmel állítottak össze a tanszék munkatársai B. Gergely Piroska születésnapjára köszöntő kötetet.⁷

2021-ben a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete, az MTA Miskolci Területi Bizottsága és a Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium közös szervezésében került sor Ember és stílus címmel a Magyar Nyelvtudományi Tanszék egykori tanszékvezetője, a jeles nyelvtudós, Kemény Gábor emlékére rendezett konferenciára. Az ott elhangzott előadások írott változatának megjelenése folyamatban van.

2010-től a tanszék vezetésével és számos partneriskola együttműködésével valósult meg az Együtthaladó (StepTogether) I–VI. projekt.⁸ Ez a projektsorozat az elmúlt évek során oktatóink közös kutatási programjává formálódott. A program sikerét jelzi, hogy 2011-ben elnyerte az Európai Nyelvi Díjat. Ennek az alapvetően alkalmazott nyelvészeti projektsorozatnak az egyik eleme volt a 2013-ban tanszéki szervezésben megvalósított „Migráció és Nyelv” konferencia, amely a nyelvészet, az oktatás és a jog területét kapcsolta össze. A projektsorozat keretében több, mint 30 közoktatási segédanyag, számos szaktudományos cikk jelent meg. A projektekbe bekapcsolódó hallgatók számára mentorprogramot épített ki a tanszék, továbbá a projektek szakmai eredményeit visszaforgatta a felsőoktatásba oly módon, hogy speciális szemináriumot indított a pedagógus-hallgatóknak, és beépítette a posztgraduális szakmai kínálatba is akkreditált pedagógus-továbbképzésként.

⁴ KEMÉNY 2001.

⁵ KABÁN 2001.

⁶ KECSKÉS 2007.

⁷ B. GERGELY 2012.

⁸ A programról és az elkészült segédanyagokról az alábbi honlapon érhető el további információ: www.egyutthalado.uni-miskolc.hu

Az oktatók kiterjedt szakmai kapcsolatrendszerét mutatja, hogy Gréczi-Zsoldos Enikő a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottságának alelnöke, Illésné Kovács Mária tagja a Magyar Akkreditációs Bizottság Nyelvtudományi Szakbizottságának, Kecskés Judit az MTA MAB Nyelvtudományi Munkabizottságának elnöke, Pethő József tagja az ELTE Stíluskutató Csoportjának.

Oktatóink tudományterületüket képviselve egyénileg is részt vesznek a Miskolci Egyetem által vezetett projektekben. Szerepet vállaltak a Miskolci Egyetem Creativ Region I. és II. c. Felsőoktatási Kiválósági Projektben, amely az abaúji kistérség 24 települését magába foglaló kulturális értéktár kiépítését tűzte ki céljává.

A magyar nyelvjárások oktatásához kapcsolódó terepgyakorlatok keretében a tanszék a magyar nyelvterület számos részére szervezett nyelvjárás-gyűjtő tanulmányutakat.⁹ A határon túl fekvő magyar területek közül Erdély egyes településeire, Kárpátalján Ungvárra, Munkácsra és környékére, Sislóc, Szürte és Nagydobrony községekbe látogattak el. A miskolci oktatókat és hallgatókat az Ungvári Egyetem Hungarológiai Központja és annak tanszékvezetője, Prof. Lizanec Péter fogadta.¹⁰ 2002 októberében az északnyugati magyar nyelvterületen, a Csallóközben végeztek gyűjtéseket a tanszék oktatói és a magyar szakos hallgatók.¹¹ A Dunaszerdahely környéki falvak, Nyékvárkony és Bős, illetve a nyelvjárásszigetként megmaradt szenci ö-ző terület nyelvjárását vizsgálták. A tanulmányút résztvevőit a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke s annak vendégoktatója, dr. Vörös Ottó CSc, valamint akkori hallgatója, aki azóta egyetemi oktatóvá lett, dr. Menyhárt József PhD segítette nyelvjárásgyűjtő munkájukban. Több alkalommal vezettek a nyelvjárásgyűjtő utak a palóc nyelvjárási régióba: kutatópont volt a felvidéki Fülek (ma: Fil'akovo, SK), a Nógrád megyei Piliny, Karancslapujtó, Karancsság, Szalmatercs, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Felsőnyárad, Szuhogy és Damak.

A tanszék a Miskolci Egyetem harmadik missziójának szellemében kiváló kapcsolatot ápol a város és a régió általános és középiskolaival, művelődési intézményeivel. Az oktatók részt vesznek a középiskolai tanároknak ajánlott pedagógus-továbbképzésekben, érettségi előkészítő tanfolyamokat tartanak középiskolás diákoknak, előadásokat vállalnak a Szépkorúak Akadémiáján, bemutatkoznak a Kutatók Éjszakáján, több regionális és országos nyelvhelyesítési, helyesírási, szép magyar beszéd és egyéb tanulmányi verseny zsűrijének tagjai, tankönyvek szerzői.

⁹ A BTK 20 éves jubileumára készült kötetben összefoglaló írás olvasható a nyelvjárás-gyűjtő utakról: GRÉCZI-ZSOLDOS 2012.

¹⁰ A kárpátaljai tanulmányútról lásd GRÉCZI-ZSOLDOS 2002/a.

¹¹ A csallóközi nyelvjárásgyűjtésről részletesebben: GRÉCZI-ZSOLDOS 2002/b.

Régi Magyar Irodalom Története Tanszék

1992-ben az akkori miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen megfogalmazódott a szándék, hogy a Miskolci Egyetem névre átkeresztelt intézmény oktatási portfólióját humán tudományokkal, szervezetét bölcsészettudományi intézettel egészítsék ki. Prof. Kilián István DSc volt az, aki – még Prof. Kabdebó Lóránt DSc szerepvállalása előtt – a magyar szakos képzés szervezetét felállította, oktatói gárdájának alapító tagjait összetoborozta, és az oktatást megindította. Kilián István az 1997-ben Bölcsészettudományi Karrá szerveződő intézményben nyugdíjba vonulásáig, 2003-ig vezette a Régi Magyar Irodalom Története Tanszékét, majd nyugdíjba vonulását követően professor emeritusként még hosszú ideig aktív részese volt intézetünk életének. A kezdetektől számos hallgatót vont be a szívügyének tekintett iskoladráma-kutatás világába, speciális szemináriumokon, TDK-konferenciákon ismertette meg őket a régi magyar dráma történetével, drámatörténeti konferenciákra invitálta őket, és a hallgatóiból valószínűleg épített maga köré. Megnyerte az egyetem tanári gárdájába két egykori tanítványát is: Pintér Márta Zsuzsanna 1994–1995-ben a tanszéken félállású egyetemi adjunktusként dolgozott, Demeter Júlia pedig 1992 és 2004 között dolgozott a Felvilágosodás és Romantika Irodalma Tanszéken.

A tanszék korai időszakában természetesen jelentősebb volt a személyi fluktuáció. A kar és az intézet vezetői keresték azokat a kiváló kollégákat, akik hosszabb-rövidebb időre elköteleződtek a Miskolci Egyetemen alapított magyar szak működése iránt, így a régi magyar irodalomtörténet kiváló művelői közül 1992-től 1996-ig másodállásban docensként oktatott a Miskolci Egyetem Régi Magyar Irodalom Története Tanszéken Szelestei N. László, 1992 és 1997 között szintén másodállású egyetemi docensként Barna Gábor, Prof. Kovács Sándor Iván pedig 1995–1998 között a egyetemünk másodállású egyetemi tanára volt. Ő szerkesztette *A Miskolci Egyetem Textológiai Műhelyének Füzetei* sorozatot, amely 1995 és 1999 között 8 kiadványt ért meg. A tanszék munkatársaként hosszú éveken át tanította latin nyelvre a magyar szakosokat Érsekcsanádi István, Várnai Aladár pedig a tanszék által biztosított tantárgyak közül többnek az oktatásában is szerepet vállalt.

A fiatal miskolci magyar szak már 1995-ben vendégül látta a régi magyar irodalomtörténész szakma éves nagyszabású konferenciáját – becenevén Rebakucs –, amelyet a Régi Magyar Irodalom Története Tanszék május 22–25. között rendezett meg Retorikák, poétikák, drámaelméletek címmel, és ezzel még a bölcsészkar megalakulása előtt feltette magát a szakma legjobb intézményeinek a térképére. Az előadások közös tanulmánykötetben nem, de többségük az *Irodalomtörténeti Közleményekben* megjelent.

A tanszék vezetését Kilián professzortól Prof. Heltai János DSc, akkoriban egyetemi docens vette át 1998-ban, aki 1992-től már oktatója volt a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének. A régi nyomtatványok történetének kiváló ismerőjeként és a hitviták

történetének kutatójaként méltó utódja volt Kilián Istvánnak a tanszékvezetésben. Az Országos Széchényi Könyvtár munkatársaként a nemzetközi elismertséget kivívó *Régi Magyarországi Nyomtatványok* című retrospektív nemzeti bibliográfia köteteinek elkészítésében vett részt. Aligha van ma olyan kutató Magyarországon, aki Heltai Jánoshoz hasonlóan a teljes magyarországi nyomtatott anyag ismeretének birtokában lenne, ez pedig kiváló rálátást biztosít számára a magyarországi irodalom és szélesebb értelemben vett művelődés kialakulásának és fejlődésének a történetére. A legendás és népszerű „hitvita-szemináriumain” hallgatói a kora újkor jellegzetes kommunikációs formájával, a hitvitával ismerkedtek meg, és többen közülük TDK-műhelymunka, majd doktori tanulmányaik keretében folytatták a vitairatok történetével kapcsolatos kutatásaikat. Heltai professzor hitvita-történeti kutatásait az OTKA támogatta 2001 és 2004 között: A hitviták magyarországi társadalomtörténete, funkcióváltásai, műfaji rendszere és adattára a XVI–XVIII. században címmel futott a projekt. Ennek keretében valósult meg 2004. március 25–26-án Miskolcon A hitviták műfajai, argumentációja és funkciói című konferencia, amely iniciatív jelleggel, először szólt dedikáltan a hitviták műfajairól. Ezzel Miskolc vált az ezirányú kutatások központjává, a konferencián elhangzott előadásokból pedig kötet is készült.¹² A projekt keretében, Heltai János irányításával a résztvevők kidolgozták a hitvita-nyilvántartás módszerét, megalapozva ezzel egy, a kora újkori magyarországi vitairat-irodalom teljességét leírni szándékozó kutatás metodikai feltételeit. Ebben a munkában már aktív munkatársa volt dr. Tasi Réka PhD egyetemi docens, akit ő invitált a tanszékre 2002-ben.

Heltai János 2005-ben megszerezte az MTA doktora fokozatot, és intézményünk egyetemi tanára lett, 2020-as nyugdíjba menetelétől pedig professor emeritusa. A Miskolci Egyetemen aktívan töltött éve alatt tehát egy erős, elsősorban a hitvitatörténeti kutatásokra fókuszáló szakmai műhelyt hozott létre, nagy számú hallgatót nyerve meg a kutatásoknak, akik közül három hallgatója ebben a témában szerzett doktori fokozatot.

2005-ben a Régi Magyar Irodalom Története Tanszék vezetését dr. Kecskeméti Gábor, akkor még egyetemi docensnek adta át. Prof. Kecskeméti Gábor OMHAS 1997 óta tanít a Miskolci Egyetemen, előbb másodállású egyetemi adjunktusként, majd (1998-tól) egyetemi docensként, 2008-as MTA doktori fokozatszerzése után, 2009 óta pedig egyetemi tanárként. Mindeközben az MTA Irodalomtudományi Intézetének (2019-től ELKH BTK Irodalomtudományi Intézet) tudományos főmunkatársa, majd igazgatója is. 2005 óta tehát a Régi Magyar Irodalom Története Tanszék tanszékvezetője, 2006 óta az immár összevont Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék vezetője, 2007–2018 között a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet igazgatója. A Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának alapító tagja, tőrzstagja, témavezetője és oktatója. 2004 óta a Klasszikus szövegtudomány c.

¹² HELTAI – TASI 2005.

doktori program vezetője, 2009 óta pedig magának a doktori iskolának a vezetője. 2016-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd 2022-ban rendszeres tagjává választotta.

Tanszékvezetői, majd intézetigazgatói feladatvállalása idején számos változást és átalakulást élt meg a tanszék és az intézet szerkezete, oktatói gárdája, működése. A szakmaiságot és a tudományos színvonalat messzemenően szem előtt tartva irányította szakmai műhelyünk, műhelyeink életét, a régi magyar irodalomtörténeti oktatásban és kutatásokban pedig tudományos érdeklődésének és kiválóságának megfelelően új súlypontokat vezetett be. A régi magyar irodalomtörténeti tárgyak oktatásában nagy hangsúlyt fektetett a kiterjedt és évről évre aktualizált szakirodalmi ajánlásokra, és gondoskodott arról, hogy a legfrissebb irodalom a hallgatók számára is elérhető legyen. A régi magyar irodalomtörténeti előadások nemcsak a páratlanul kidolgozott, irodalmi ajánlásokkal bőven ellátott (esetenként közel 20 lapos) tételsor miatt váltak legendássá, hanem Kecskeméti professzor karizmatikus előadói stílusa miatt is.

2004-ben vette át a Klasszikus szövegtudomány doktori program irányítását Kulcsár Péter professzortól. Nagy hangsúlyt fektetett a doktori iskolai képzésben a kiterjedt textológiai és filológiai ismeretek átadására és számonkérésére, és ezzel a miskolci Irodalomtudományi Doktori Iskolát Magyarország első számú posztgraduális szövegtudományi képzőhelyévé fejlesztette. A miskolci magyar szakon végzett legjobb hallgatóink jelentkeztek a doktori iskolába, akik már graduális képzésük alatt is olyan elmélyült filológiai és textológiai ismeretekre tettek szert, melyek versenyképesnek bizonyultak az ország különböző képzőhelyeiről érkező doktori hallgatókéval.

Az időközben összevont Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék vezetését 2007-ben dr. Gyapay László CSc egyetemi docens vette át. A 2008. április 17–18-án megrendezett „Konferencia Kelemen Didák atyáról” erősítette intézetünk és a tanszék munkatársainak jelenlétét a város életében. Újabb belső szervezeti átalakulásokat követően 2009-től a Magyar Irodalomtörténeti Tanszékben egyesültek a magyar irodalom oktatásáért felelős tanszékek, az új tanszék vezetését Gyapay László végezte. A régi magyar irodalomtörténet oktatásáért felelős munkatársak immár az új tanszéki kereten belül, de továbbra is aktív és összetartó szakmai műhelyként tevékenykedtek és tevékenykednek tovább. Ennek köszönhetően 2010-ben intézetünk az Encyclopaedism, Pansophia and Universal Communication, 1560–1670 c. nemzetközi műhelykonferencia rendezésében vett részt társszervezőként, ezzel pedig a kora újkoros kutatók jelentős nemzetközi platformján is képviseltette magát.

2011-ben újra a Miskolci Egyetem rendezte meg a régi magyar irodalomtörténész szakma éves konferenciáját, a Rebakucs-konferenciát. Kecskeméti Gábor a képzőhely tudományos arculatának megfelelően a „Filológia és textológia a régi magyar irodalomban” témát és címet jelölte meg a szakma vezető intézményeit összefogó szervezőbizottságnak, melyet az támogatott, elismerve ezzel a miskolci magyar szak és intézet meghatározó szerepét a régi irodalom filológiai és textológiai kutatásaiban. A konferencia előkészítésébe – a

Rebakucs-programok történetében első alkalommal – ezúttal az MTA Textológiai Munkabizottsága is bekapcsolódott: korábban egyetlen régi magyar irodalomtörténeti konferencia sem választotta reflexiója kizárólagos tárgyául az irodalomtörténeti munkálkodásunkat alapvetően meghatározó filológia és textológia elméleti és gyakorlati kérdéseit. A 2011. május 25–28. között megrendezésre került tanácskozáson 52 előadás hangzott el, s tanszékünk összes régi magyaros oktatója szerepelt előadással. Az előadások tanulmányváltozatából 2012-ben megjelent kötetet Kecskeméti Gábor és Tasi Réka szerkesztette.¹³

Mindeközben tanszékünk fontosnak tartotta azt is, hogy a város tudományos életében is élénken jelen legyen, ezért az MTA Miskolci Területi Bizottsága Nyelv- és Irodalomtudományi Szakbizottsága keretében is aktív tudományos munkát folytatott: így került sor például 2014. november 5-én a „Fő iskolák” – Egyetemek és egyetemjárás az európai művelődéstörténetben című tudományos konferenciára részben a tanszék oktatóinak szervezésében és részvételével. 2011-ben Kecskeméti Gábor kezdeményezésére elindult a Non-kredit esték című rendezvénysorozat, melynek keretében a tanszék oktatói tudományos tevékenységük eredményeit igyekeztek közelebb vinni az egyetemi hallgatókhoz. Heltai János, Kecskeméti Gábor és Tasi Réka egyaránt szerepeltek előadással a rendezvénysorozat keretében.

2016. május 18–20. között, immáron harmadszor, ismét Miskolc adott otthont az éves Rebakucs-konferenciának, melyet Bethlen Miklós (1642–1716) és a kora újkori börtönirodalom hagyománya / Tribute to Miklós Bethlen (1642–1716): Sources, Genres, and Scribal Habits of Early Modern Prison Literature címmel szerveztünk. A konferencia ekkor már a REFORC, reformációkutatással foglalkozó intézményeket tömörítő nemzetközi konzorcium égisze alatt is került megrendezésre, melyhez a Miskolci Egyetem is csatlakozott. A nemzetközi konferencián angol és magyar nyelven összesen 28 előadás hangzott el, utóbbi kötetben is megjelentek.¹⁴ A Bethlen Miklós-émlékév kapcsán Bethlen életműve ismét fókuszba került, de a konferencia immár nemcsak a magyar hagyományban, hanem a kortárs kora újkori releváns tradíciók és íráshasználatok felől is tematizálni kívánta. Miskolc és a Miskolci Egyetemen működő régi magyar irodalomtörténeti műhely ezzel a konferenciával jelentős nemzetközi láthatóságra tett szert.

2017-től Magyar Irodalomtudományi Tanszék néven az összes, irodalmat oktató tanszék egyesült, az ilyen módon összevont tanszéket 2020-ig Gyapay László vezette. Oktatóink egyéni diszciplináris érdeklődésének megfelelően régi magyaros műhelyünk kisebb műhelykonferenciák szervezésében jeleskedett. A 2019. november 13-án Interkonfesszionalitás és irodalom a kora újkor-

¹³ KECSKEMÉTI – TASI 2012.

¹⁴ FAJT et al. 2017.

ban (16–18. század) címmel megrendezett tanácskozás szakmai műhelyünknek és intézetünknek a Hosszú Reformáció Lendület Kutatócsoporttal való aktív együttműködését is példázta.¹⁵

2021-től a Magyar Irodalomtudományi Tanszék vezetője dr. Tasi Réka PhD egyetemi docens. A régi magyar irodalomtörténet oktatása jelen pillanatban Kecskeméti Gábor és Tasi Réka kezében összpontosul. Heltai János professor emeritusként továbbra is aktív szakmai támogatója intézményünknek: témavezetőként, a doktori iskola törzstagjaként és oktatójaként tevékenykedik. 2022. november 23-án tudományos konferenciával emlékezünk Kilián Istvánra, méltó módon az általa alapított tanszék 30 éves jubileumán.

Felvilágosodás és Romantika Irodalma Tanszék

A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézetének alapítása utáni időszakban a 18–19. századi magyar irodalomtörténet oktatása a Prof. Kilián István DSc által vezetett Magyar Irodalomtudományi Tanszék keretében folyt. A tanszék oktatói közül dr. Csorba Sándor CSc, dr. Keresztesné dr. Várhelyi Ilona és dr. Demeter Júlia CSc hirdetett meg a klasszikus magyar irodalom tárgykörébe tartozó kurzusokat. Az önálló Felvilágosodás és Romantika Irodalma Tanszék 1994-ben jött létre Prof. Bíró Ferenc DSc vezetésével. 1995-től 1998-ig a tanszék oktatói – a tanszékvezető mellett – Demeter Júlia és dr. Gyapay László CSc (akkor még egyetemi adjunktus) voltak. A felvilágosodás korának irodalomtörténetét kutató Bíró professzor szakmai tekintélye, vezetői-oktatói jelenléte szilárd alapokat biztosított a tanszéken folyó munkának.¹⁶ 1999-től – megbízott tanszékvezetőként – Prof. Ferenczi László DSc vette át a tanszék irányítását, az oktatói kar pedig dr. Porkoláb Tibor PhD egyetemi docenssel (akkor még egyetemi adjunktus), később Kiss Katalin tanársegéddel és – óraadóként – dr. Hites Sándorral (PhD) egészült ki. Időközben bővült a tanszék feladatköre is – ahogy ezt elnevezésének a módosulása jelezte. A Felvilágosodás, Romantika Irodalma és Regionális Irodalomtörténeti Tanszéket 2002-től 2006-ig, a Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék megalakulásáig – egyetemi docensként – Gyapay László vezette.

Az alábbi, 2001-ben készült összegzésből megismerhető a Felvilágosodás, Romantika Irodalma és Regionális Irodalomtörténeti Tanszék oktatási-kutatási profilja: „A fél évtizede alapított tanszék alapvető feladata a magyar irodalom történetének oktatása a XVIII. század közepétől a XIX. század közepéig – különös tekintettel a korszak *eszméletörténeti* összefüggéseire (a felvilágosodás főleg ezen a területen hozott alapvető változásokat), valamint a *műfaji-poétikai* fejleményekre. A kor egyúttal az *irodalmi intézményrendszer* kialakulásának

¹⁵ A konferencia tanulmányaiból megjelent kötet: MÓRÉ – TASI 2020.

¹⁶ Éppen miskolci tanszékvezetése első évében jelent meg – azóta többször is kiadott – korszakmonográfiája (BÍRÓ 1994), amelyet alapvető „jegyzetként” használtak (és használnak ma is) a felsőoktatási intézmények magyar szakos hallgatói.

és a *nagy személyiségek* fellépésének időszaka is, ezért az oktatás hangsúlyos részét képezi például az irodalmi társaskörök, tudományszervezési mozgalmak, a lapok, folyóiratok, a színjátszás történetének áttekintése, a reprezentatív literátorok (Bessenyei Györgytől Petőfi Sándorig) tevékenységének sok szempontú (filológiai, esztétikai és poétikai, recepció- és kultusztörténeti, irodalom-szociológiai) vizsgálata. Részt vállal a Tanszék az irodalomtörténeti tárgyakat megalapozó filológiai alapképzésben is. Speciális lehetőséget kínál a korszak *textológiai* szempontból: a XVIII. század kiadatlan költészetét például csak az utóbbi években fedezte fel az irodalomtudomány, és az iskoladrámák szövegkritikai vizsgálata, a kritikai kiadások kutatási programjaiba (*Régi Magyar Drámai Emlékek; Kölcsey Ferenc Minden Munkái*) való bekapcsolódás is komoly szakmai feladatot jelent. A tanszék oktatói speciális szemináriumok keretében igyekeznek ezt a szakterületet a hallgatókkal megismertetni – bekapcsolódva ezzel a kar Textológiai Műhelyének munkájába is. A Tanszék oktatói kiterjedt szakmai kapcsolatrendszerrel rendelkeznek (különösen szoros ez a kapcsolat az ELTE társtanszékeivel, az MTA Irodalomtudományi Intézetével, a Petőfi Irodalmi Múzeummal és a helyi közgyűjteményekkel, elsősorban a Herman Ottó Múzeummal). A Tanszék össze kívánja fogni a régió irodalmával foglalkozó kutatásokat, részt vállal a *regionális programok* (például irodalmi topográfia, Miskolc-monográfia) megvalósításában.”

A tanszék oktatói tehát több intézményközi kutatócsoport munkájában is tevékeny szerepet vállaltak. Demeter Júlia az MTA Irodalomtudományi Intézetében alapított, Kilián István professzor által vezetett Drámakutató Csoport munkájában vett részt (színház- és drámatörténeti tanulmányok publikálásával, konferenciák szervezésével, konferenciakötetek szerkesztésével, iskoladrámák és passiójátékok forrás- és kritikai kiadásainak sajtó alá rendezésével).¹⁷ Gyapay László az MTA Irodalomtudományi Intézete által szervezett kritikátörténeti kutatásokba és – az irodalmi kritikák és esztétikai írások sajtó alá rendezőjeként – a *Kölcsey Ferenc Minden Munkái* című kritikai kiadás munkálataiba kapcsolódott be,¹⁸ valamint – a Stephen Prickett (Baylor University, USA) által létrehívott nemzetközi romantika-kutatócsoport tagjaként – közreműködött egy többnyelvű, magyar fejezetet is tartalmazó irodalmi antológia (*European Romanticism: A Reader*) szerkesztésében.¹⁹ Porkoláb Tibor társszerkesztője volt *A Miskolci Egyetem Textológiai Műhelyének Füzetei* című sorozatnak,²⁰ a textológiai gyakorlatok hallgatóinak közreműködésével sajtó

¹⁷ DEMETER 1995; DEMETER 2000; DEMETER 2003; DEMETER 2003/a; RMDE XVIII/5/1 2002; RMDE XVIII/5/2 2007.

¹⁸ Lásd kritikátörténeti szempontú Kölcsey-monográfiáját és tudományos szövegkiadását: GYAPAY 2001; KÖLCSEY 2003.

¹⁹ PRICKETT – HAINES 2010.

²⁰ A Kovács Sándor Iván, Kovács Dániel és Porkoláb Tibor által szerkesztett, a Textológiai Műhely hallgatóinak közreműködésével készült, kísérő tanulmányokkal, kommentárokkal ellátott füzetsorozatban 1995 és 1999 között megjelent: 1. *Bessenyei Anna' Versei. Az 1815. évi sárospataki kiadás hasonmása*; 2. *Bessenyei Anna kilenc kiadatlan levele (1822–1841)*; 3. *Csengey Gusztáv hagyatéka*; 4. *Egykorú nekrológok és életrajzok Bessenyei*

alá rendezte Lévay József naplófeljegyzéseit,²¹ tagja volt a miskolci várostörténeti monográfiát készítő munkaközösségnek, résztvevő kutatóként vállalt szerepet az MTA Irodalomtudományi Intézete és a Petőfi Irodalmi Múzeum által koordinált kultusz kutatási projekteknél.²² A tanszék többször is megszervezte a klasszikus magyar irodalom kutatásával foglalkozó szakemberek (egyetemi oktatók, akadémiai kutatók, muzeológusok, doktoranduszok) hagyományos szakmai találkozóját, a „Vetésforgót”.

Megjegyzendő, hogy ezekben az években a 19. század második felének magyar irodalmával foglalkozó – úgynevezett „premodern” – kurzusokat a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék oktatói, Prof. Szili József DSc és Sziliné dr. B. Juhász Erzsébet CSc tartották. Szili professzor a klasszikus magyar irodalom kutatásában is meghatározó szerepet játszott: sorra jelentek meg a 19. századi klasszikusok műveit az irodalomelmélet újabb eszköztára segítségével vizsgáló, (poszt)modern értelmezési keretbe helyező tanulmányai és tanulmánygyűjteményei.²³

A ME BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének létrehozásával ismét változtak a szervezeti keretek: a Prof. Kecskeméti Gábor OMHAS (akkor még egyetemi docens) által vezetett Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti Tanszék 2007-ben intézeti tanszékké alakult, és vezetését Gyapay László vette át. A tanszéki összevonások később is folytatódtak: a klasszikus magyar irodalom oktatásával kapcsolatos feladatokat – Gyapay László vezetésével – 2009-től a Magyar Irodalomtörténeti Intézeti Tanszék, 2017-től a Magyar Irodalomtudományi Intézeti Tanszék látta el. A hallgatói létszám csökkenésével párhuzamosan az oktatói kar is megfogyatkozott, így a közelmúltban „klasszmagyar” előadásokat és szemináriumokat már csupán két oktató, Gyapay László és Porkoláb Tibor hirdetett meg. A Magyar Irodalomtudományi Intézeti Tanszék 2021-óta dr. Tasi Réka PhD vezetésével igyekszik az oktatásszervezési kihívásoknak megfelelni.

A kutatómunka az intézeti szervezetben is intenzíven folyt. Gyapay László kiteljesítette Kölcsey-kutatásait, amelyek egyfelől az *Irodalmi kritikák és esztétikai írások II. 1824–1838* című kritikai kiadás-kötet sajtó alá rendezését készítik elő, másfelől egy Kölcsey-monográfiát alapoznak meg, illetve a Petőfi Irodalmi Múzeum Kazinczy-projektjeiben vállalt szerepet.²⁴ Porkoláb Tibor az MTA – Debreceni Egyetem Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport által koordinált munkaprogram keretében készítette el Virág Benedek

Györgyri; 5. Kazinczy Zrínyi-centója; 7. Lévay József hagyatéka; 8. Lévay József napló-jegyzetei.

²¹ LÉVAY 2001.

²² Lásd kultusztörténeti szempontú monográfiáját: PORKOLÁB 2005.

²³ SZILI 1996; SZILI 1998.

²⁴ E projektek közül kiemelkedik *A Szép és a Jó: Kazinczy és a művészetek* című reprezentatív kiállítás, illetve a széphalmi Kazinczy Emlékcsarnok és parkja megújítása a Connecting Heritages-program keretében.

Poétai Munkájának kritikai kiadását,²⁵ valamint irányította a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet és három miskolci tudományos-közművelődési intézmény (a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, a Herman Ottó Múzeum és a Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára) közös Lévy József Centenárium Emlékprogramját. E program részeként Lévy-monográfiát készített, és sajtó alá rendezte Lévy emléködáinak és -beszédeinek forráskiadását.²⁶ A klasszikus magyar irodalom kutatásában a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatói is figyelemre méltó eredményeket mutattak fel: az utóbbi évtizedben négy doktorjelölt szerzett PhD-fokozatot olyan értekezés sikeres megvédésével, amely a 18–19. századi irodalom-, esztétika-, eszme- és intézménytörténet tárgykörébe illeszkedik.²⁷ A tudományos események közül kiemelendő a Gyapay László által a „Vetésforgó”-szimpozion keretében szervezett *A kísérletező Arany János* című konferencia (Miskolc, 2018. május 25–26.), amely a bicentenáriumi Arany-émlékév (2017) zárórendezvényének a funkcióját is betöltötte.

Modern Magyar Irodalom Története Tanszék

A modern magyar irodalomtörténeti képzés és kutatás kezdettől különleges figyelemben részesült a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Az alapító dékán, Prof. Kabdebó Lóránt DSc (1936–2022) már e kezdetek idején is a modern magyar irodalom egyik legtekintélyesebb kutatójának számított, és pályájának legmélyebb szakmai elkötelezettsége éppen a miskolci születésű Szabó Lőrinc munkásságához kötődött.²⁸ Ezt a kötődést tovább erősítette, hogy diplomaszerezése után szakmai pályájának első évtizedét (a hatvanas éveket) Kabdebó professzor Miskolcon töltötte gimnáziumi tanárként, tehát a kilencvenes évek elején nemcsak ismerősként, hanem egyenesen lokálpatriótaként térhetett vissza a városba az immár országos ismertségű irodalomtörténész. Már a Kar elődintézményét, a Bölcsészettudományi Intézetet is ő igazgatta, de emellett a frissen alakult Modern Irodalomtörténeti Tanszék vezetését is magára vállalta (1993–2001).

A tanári gárda első kiépítésekor a hangsúlyok egyértelműen a líratörténet és lírapoétika felé tolódtak. A legnagyobb hatású tanárszemélyiségek között

²⁵ VIRÁG 2011.

²⁶ PORKOLÁB 2017; LÉVAY 2018.

²⁷ [GÁBORI] KOVÁCS József: *Egységtől egységig. Csengery Antal és a centralista Pesti Hírlap szerepe az Ellenzéki Párt megszervezésében*. 2013 (témavezető: Gyapay László); KAPUSI Angéla: „Ő hangoztatta először az újabb magyar kritika jelszavait”. *Henszlmann Imre drámaelméleti és -kritikusi tevékenysége*, 2018 (témavezető: Darab Ágnes); FEKETE Norbert: „...a' névtelenség kárhoztatik főkép...” *A szerzői névhasználat és a magyar kritika intézményesülése a klasszikus századfordulón*, 2019 (témavezető: Gyapay László); NAGY Ágoston: *Kisfaludy Sándor és az utolsó nemesi felkelés propagandája*, 2021 (témavezető: Porkoláb Tibor).

²⁸ Lásd például KABDEBÓ 1970; KABDEBÓ 1974; KABDEBÓ 1980.

említendő Prof. Beney Zsuzsa CSc (1930–2006), aki orvosi (tüdőgyógyászati) praxisa mellett vált kiváló költővé, majd irodalomtudóssá,²⁹ és Prof. Szőke György DSc (1935–2008), aki az irodalomtörténet felől indulva képezte magát az irodalompszichológia megkerülhetetlen szakértőjévé.³⁰ A tanszék és a modern irodalomtörténeti képzés arculatának kialakításában azonban – Kabdebó professzor mellett – minden bizonnyal a Szili házaspár játszott a legjelentősebb szerepet. Sziliné dr. B. Juhász Erzsébet CSc (1945–2009) irodalomszociológus³¹ (tanszékvezető 2001–2009) alighanem az egész Intézet történetének legnépszerűbb oktatója volt; az általa vezetett tudományos diákköri, szakdolgozati és doktori munkák számával kevesen versenyezhetnek. Férje, Prof. Szili József DSc (1929–2021) az MTA Irodalomtudományi Intézet Elméleti Osztályának vezetőjeként, pályája kései szakaszában vállalt egyetemi tanári feladatot, megerősítve a tanszék irodalomelméleti, elsősorban lírapoétikai orientációját.³² Kettejük oktatói működése, különösen az általuk indított pénzdíjas diákkonferencia-sorozat fektette le annak az élénk diákköri, önképzőköri tevékenységnek az alapjait, amelynek hagyománya ma is elevenen él az Intézetben. Tanítványaik és támogatottjaik közül professzionális irodalmárok sora került ki. A fiatalabb oktatók közül a tanszék és a modern irodalomtörténet-oktatás arculatának meghatározói közé tartozott Prof. Dobos István DSc (akkoriban docens) is, aki Kabdebó professzor mellett 1994 és 1997 között tanszékvezető-helyettesi feladatokat látott el (ma a PPKE professzora). A korai évek pályakezdő tanársegédei közül különösen nevezetes dr. Menyhért Anna PhD (ma az OR–ZSE professzora) és dr. Porkoláb Tibor PhD (ma a ME BTK docense, a klasszikus magyar irodalomtörténet kutatója). Közel két évtizeden át volt a tanszék oktatója Tőkéczki Ilona adjunktus, aki elsősorban a 20. századi prózával foglalkozott, és e témában számos szakdolgozatot vezetett.

Kabdebó Lóránt azzal a tudatos szándékkal kezdte el a Kar, s ezen belül a tanszék szervezését, hogy az intézménynek rangos helyet szerezzen a magyarországi irodalomtudományi kutatások térképén. Ehhez kezdetben azt az eszközt használta leghatékonyabban, amelyet előző állomáshelyén, a PTE (akkoriban még Janus Pannonius Tudományegyetem) tanszékvezetőjeként épített ki. A politikai rendszerváltást követően az irodalomtudomány aktív középmezőjébe jelentős erőfeszítéseket tett az új tudományelméleti és módszertani pozíciók kijelöléséért. Ebben a JPTE Irodalomelméleti és Irodalomtörténeti tanszékeinek vezetői, Prof. Kulcsár Szabó Ernő OMHAS és Kabdebó Lóránt jártak az élen, amikor a kilencvenes évek elején széles érdeklődést keltő, a két háború közötti időszak irodalmi kánonját felülvizsgáló, országos konferenciasorozatot szerveztek. Az 1991-es ülészak a korszak költészetét tekintette át (Paradigmaváltás(?) az 1920/30-as évek lírájában címmel); az 1993-as alkalom a prózára tekintett hasonlóan kritikus szemmel (Szintézis nélküli

²⁹ BENEY 1989; BENEY 1999.

³⁰ SZŐKE 1992; SZŐKE 2003; valamint KABDEBÓ et al. 2005.

³¹ B. JUHÁSZ 1989.

³² SZILI 1993; SZILI 1997; SZILI 2005.

évek), majd 1995-ben a kritika és az irodalomtudomány került sorra (Az irodalomértés horizontjai: párbeszéd irodalomtudományunk modern hagyományával).³³ A Pécssett megkezdett sorozat 1997-ben már Miskolcon folytatódott *A fordítás és intertextualitás alakzatai*³⁴ című ülészsakkal, majd az addigi konferenciák kánonképző, kánonalakító műveleteinek tanulságaira építve új, a modernség nagy életműveit friss fénybe állító, immár teljesen a Miskolci Egyetemhez kötődő sorozat kezdődött: az Újraolvasó konferenciák. 1997-ben Szabó Lőrinc, 1998-ban Kosztolányi Dezső, 1999-ben Ady Endre, 2000-ben Kassák Lajos, majd 2001-ben József Attila munkássága került sorra; valamennyiből kötet is készült.³⁵ Ezek a konferenciák és kötetek nemcsak a miskolci modern irodalomtudományos műhelyt helyezték fel a diszciplína térképére, hanem valóban országos hatásuk volt: egyrészt lehetővé tették a részben még alakulóban lévő irodalomelméleti iskolák és regionális csoportosulások találkozását és párbeszédét (hermeneutika, posztstrukturalizmus, dekonstrukció), másrészt elősegítették a tudós nemzedékek közötti eszmecserét, hiszen a résztvevők között az idős akadémikusok és pályakezdő doktoranduszok hasonló arányban szerepeltek. Így a miskolci műhely nemcsak önnön érvényesülését, hanem az irodalomelméletnek és az új interpretációs technikáknak a hazai tudományosság térképére való felkerülését is aktívan elősegítette. Ahogy Kabdebó professzor fogalmaz, mindez „a szakma rendszerváltásának folyamatát jelentette”.³⁶

A konferenciasorozat mellett Kabdebó Lóránt másik kiemelkedő személyes teljesítménye ezekben az években a Szabó Lőrinc Kutatóhely létrehozása volt. Az MTA Támogatott Kutatóhelyek Irodájának felügyelete alá tartozó szakmai műhely több ciklusnyi OTKA-támogatást is elnyert. Megindította a *Szabó Lőrinc-füzetek* sorozatát, igényes, a költő publikálatlan szövegeire (levelezések, színházak számára készült fordítások stb.) is kiterjedő szövegkiadásokkal előkészítette a kritikai kiadás majdani elindítását, és a Doktoriskolával együttműködve számos tehetséges, saját nevelésű fiatal kutatót (Szele Bálint, Kemény Aranka, Nagy Csilla stb.) nyert meg az életmű teljesebb feltárása és értelmezése ügyének. A műhely emellett a költő kultuszának igényes művelését is magára vállalta, például emlékhelyek felkutatásával, emléktáblák állításával, ismertségének regionális elmélyítésével.³⁷

2001-től – miután Kabdebó Lóránt betöltötte 65. életévét – a Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék vezetését Sziliné B. Juhász Erzsébet vette át. Az alapító oktatók némelyikének nyugállományba vonulásával egyidejűleg bővítésre is sor került: 2002-ben csatlakozott a tanszékhez dr. Farkas Zsolt

³³ KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1992; KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1993; KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1995.

³⁴ KABDEBÓ et al. 1998.

³⁵ KABDEBÓ – MENYHÉRT 1997; KULCSÁR SZABÓ – SZEGEDY-MASZÁK 1998; KABDEBÓ et al. 1999; KABDEBÓ et al. 2000; KABDEBÓ et al. 2001.

³⁶ KABDEBÓ 2020, 250.

³⁷ Vö. www.szabolorinc.hu (utolsó letöltés: 2022. szept. 2.)

PhD (akkoriban tanársegéd, ma adjunktus) akinek révén az irodalomelmélet és a korszerű műelemzés hangsúlyai erősödtek,³⁸ majd 2005-ben Prof. Kappanyos András DSc (akkoriban docens), aki mindenekelőtt az európai modernség, az avantgárdkutatás és a kulturális fordítástudomány szakterületein gazdagította a tanszék kompetenciáit.³⁹ Az erősítésre komoly szükség is volt, mivel a magyarországi egyetemeken 2006-ban megkezdődött a bolognai folyamat gyakorlati bevezetése. Ez a kezdeményezés az Európai Felsőoktatási Térség kialakítása érdekében egységes, háromosztatú (BA–MA–PhD) képzés kialakítását követelte meg a hozzá tartozó, moduláris alapú tanrendekkel együtt. Az átállás felmenő rendszerben ment végbe, tehát néhány éven át a régi és az új oktatási szisztéma követelményeit párhuzamosan kellett ellátni, akkor még jelentős (évfolyamonként 100–150 fős) hallgatói létszám mellett. Ez az átmeneti időszak az oktatókra súlyos terhet rótt, és az egyetemi infrastruktúrát is túlterhelte.

A 2010-es évek kezdetétől az Intézet beiskolázási adatai folyamatosan romló tendenciát kezdtek mutatni. Ennek egyik oka demográfiai természetű: az ún. „Ratkó-unokák” (a Ratkó-gyerekek gyerekei) népes korosztálya ekkoriban vált fiatal felnőtté, kilépve az egyetemista korból. A másik ok a társadalom értékrendjéhez kapcsolódik: a pedagóguspálya presztízse és a hozzá kapcsolódó életpálya-perspektívák erodálódni kezdtek, és ez a folyamat még napjainkban sem látszik lassulni. Az évfolyamok létszáma a százasból a tízes tartományba esett vissza, és ez a bolognai elvek teljes körű érvényesítését is aláásta: a tanárképzésben vissza kellett vezetni az osztatlan rendszert, a diszciplináris szakok fokozatosan kiürültek. A tanári kar is lepadt. Szőke György, majd B. Juhász Erzsébet váratlan halála és Szili József visszavonulása mellett kényszerű elbocsátásokra is sor került. A mindössze két főre (Farkas Zsolt, Kappanyos András) apadt Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszék szervezeti önállóságát értelmetlen volt fenntartani, így 2009-ben összeolvadt a szintén megcsappant Régi és Klasszikus Magyar Irodalomtörténeti tanszékkel, dr. Gyapay László CSc intézeti tanszékvezető irányítása alatt a Magyar Irodalomtudományi Intézeti Tanszék részévé vált. Később (2017-ben) az Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Intézeti Tanszék is csatlakozott.

Bár az összeolvadás kényszerű volt, pozitív fejleményeket is magával hozott, különösen azáltal, hogy lehetővé tette a modern magyar és világirodalmi témák közötti átjárást. Az a tudás, amelyet egy-egy oktató *kutatóként* a szomszédos tudományterületről már megszerzett, könnyebben válhat így az oktatás részévé, változatosabbá és versenyképesebbé téve az Intézet által kínált kompetenciákat. A társterületek közötti szorosabb együttműködés lehetőségét használják ki az Intézet által hirdetett sikeres szakirányú képzések is: a Kiadói szerkesztő programhoz (szakvezető: Kappanyos András), amely 2009 óta hoz

³⁸ FARKAS 1994; FARKAS 1998; FARKAS 2013.

³⁹ KAPPANYOS 2001; KAPPANYOS 2008; KAPPANYOS 2015; KAPPANYOS 2021.

bevételt a Kar számára, 2021-ben csatlakozott a Kreatív írás képzés is (szakvezető: Kőrízs Imre PhD, habilitált egyetemi docens).

A modern szakág az Irodalomtudományi Doktoriskolával is eredményesen működik együtt. Kappanyos András a DI törzstagja, témahirdetője és a Kulturális Fordítástudomány doktori program vezetője; Farkas Zsolt szintén témavezető. A DI végzett, illetve közvetlenül fokozatszerzés előtt álló hallgatói között jelentős hányadot képviselnek a saját alap- és mesterszakunkról (vagy osztatlan képzésünkből) kikerült, modern orientációjú, és kutatóként már nevet szerzett fiatal irodalomtudósok (Káli Anita, Kemény Aranka, Major Ágnes, dr. Mizser Attila PhD, dr. Nagy Csilla PhD stb.) Mindez jól demonstrálja a miskolci irodalomtudományi képzés rangját és életképességét, és reményt ad arra, hogy kedvezőbb körülmények között ezek a potenciálok látványosabban érvényesülhetnek majd.

Összehasonlító és Világirodalom Tanszék – Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék

Magyarország egyetemlein a nem magyar nyelvű irodalmak oktatását hagyományosan az idegen nyelvi szaktanszékek látják el. Ezért is volt újszerű megoldás, hogy a miskolci magyar szakos képzésben a világ irodalmainak oktatására önálló tanszék jött létre. Az Összehasonlító és Világirodalom Tanszék vezetését 1992–1996 között Prof. Odorics Ferenc DSc (akkoriban docens) látta el, majd 1996–1997 között Prof. Szigeti Csaba DSc (akkor még adjunktus), 1997–2002-ig Prof. Ferenczi László DSc. Az induláskor a tanszék tagja volt még Dr. Tegye Imre PhD és dr. Goretity József CSc egyetemi docensek, valamint dr. Darab Ágnes, akkoriban PhD egyetemi adjunktus. Ferenczi László hívta a tanszékre az akkor még tanársegéd dr. Pálffy Ágnes PhD és dr. Tóth Szilvia PhD egyetemi adjunktusokat. Az önálló világirodalom tanszék létrehozásának nemcsak praktikus oka volt, nevezetesen az, hogy az idegen nyelvi – angol és német – tanszékek a miskolci Bölcsészettudományi Intézet első éveiben főiskolai képzésre kaptak akkreditációt. Az önálló világirodalom tanszéket elsősorban szakmai megfontolás hívta életre, amelyet a tanszék nevében megjelenő 'összehasonlító' jelző közvetít. A '90-es évekre a nemzetközi irodalomtudomány egyik alapvetésévé lett a komparatív szemlélet és metódus. A komparatiztika avagy összehasonlító irodalomtudomány motívumoknak, topozoknak, témáknak és archetípusoknak nyelveken, korokon és kultúrákon átívelő megjelenéseit és alakzatait regisztrálja, azokat megfelelő tipológia mentén összehasonlítja, majd az így kirajzolódó mintázatot kontextualizálja és interpretálja. A tanszéki munkában a hagyományos irodalomtörténeti és a komparatív szemlélet nem kizárta, hanem kiegészítette egymást. A miskolci oktatásban jelen volt és mind a mai napig jelen van a világirodalom nagy történelmi és stíluskorszakainak a kronológiai és leíró áttekintése, amelyre mint

szilárd alapra épülnek azok a komparatív kurzusok, amelyek nemcsak az irodalmi komparatiztikára korlátozódnak, hanem az irodalom és a társművészetek, irodalom és antropológia, összességében az irodalom és a kultúratudomány összefüggéseire irányítják az értelmezői figyelmet.

A tanszék elnevezésében történt későbbi módosítások a komparatív szemléletnek kívántak nagyobb nyomatékot adni, nem teljesen függetlenül az aktuális tanszékvezető kutatói profiljától. A tanszék vezetésében Ferenczi Lászlót váltó dr. Szvoboda Dománszky Gabriella CSc egyetemi docens (2002–2007) művészettörténész volt, akinek oktatási koncepciójában a művészi reprezentáció verbális technikái mellett kiemelt figyelmet kaptak a vizuális művészetek, amely a tanszék Összehasonlító Irodalomtörténeti és Művészettörténeti Tanszékre módosított elnevezésében is megjelent. Szvoboda Dománszky vezetői éveiben ment végbe a Közép–Európa (ld. alább) tanszék beolvadása az Összehasonlító tanszékbe, valamint ugyanezekben az években történt meg Magyarország felsőoktatási intézményeiben a Bologna-rendszerű képzés akkreditációs anyagainak kidolgozása, illetve 2006-ban a képzés bevezetése. Ez utóbbi tette lehetővé, hogy az összehasonlító irodalomtudomány a miskolci magyar szaknak mind a BA-, mind a diszciplináris MA-képzésében önálló specializációként is megjelent.

A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézetének Összehasonlító és Világirodalom Tanszékéből vált ki 1993-ban Prof. Lőkös István DSc (akkoriban egyetemi docens) vezetésével (1993–1995) a Közép-európai Népek Irodalma Tanszék, amelynek munkatársai között már az első években is olyan ismert kutatók voltak, mint dr. Mózes Huba (1993–2006) és dr. Petneki Áron (1995–2007) egyetemi docensek, és az akkoriban még ugyancsak docens Prof. Kiss Gy. Csaba DSc (1994–1998), később pedig Prof. Szigeti Jenő habilitált egyetemi tanár, majd emeritus professzor (1997–2011). Fiatalabb kollégák is csatlakoztak hozzájuk, mint az akkor még tanársegéd dr. Regéczi Ildikó CSc habilitált egyetemi docens, az akkoriban ugyancsak tanársegéd dr. Kertész Noémi PhD és dr. Orosz László PhD egyetemi adjunktusok és dr. Erdősi Péter PhD egyetemi adjunktus. A magyarországi bölcsészképzésben újdonságot jelentett a kifejezetten közép-európai vonatkozású kurzusokat hirdető műhely létrehozása, amely a hazai és nemzetközi tudományosságban egyre nagyobb érdeklődéssel kísért tudományterület új eredményeit közvetítette a hallgatók és a tudományos közösség felé több mint egy évtizeden át. A tanszék vezetését 1995 februárjától Petneki Áron vette át (1995–2006), ekkor született az ő koncepcióját kifejező Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék név. Petneki irányításával fejlődött tovább és teljesebb ki a tanszék interdiszciplináris profilja. Nemcsak a magyar szakos képzésbe épültek be a közép-európai térség irodalmát és művelődéstörténetét bemutató kurzusok, hanem más szakok hallgatói számára is (történész-, antropológus, de értelmiségképző tárgyként műszaki hallgatóknak is) meghirdetésre kerültek. A tudományos munkát igényesen összeválogatott, eleinte tanszéki külön gyűjteményként épülő könyvtár is szolgált, amelyet később a magyar szak intézeti könyvtára vett át.

Mind az Összehasonlító Irodalomtörténeti és Művészettörténeti Tanszék, mind a Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék számos sikeres országos és nemzetközi konferencia szervezője volt. Az Összehasonlító tanszék a Miskolci Galériával együttműködve 2000–2003 között évenként megrendezte az Irodalom és képzőművészet című konferenciasorozatot. 2008-ban az akkor már Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék (lásd alább) a Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézettel karöltve rendezte meg Az utazó tekintete – A transzkulturális létállapot és a szöveg című kétnapos nemzetközi konferenciát.⁴⁰ A Közép-Európa tanszék bekapcsolódott az 1995-től a Magyar Nemzeti Múzeum Sárospataki Rákóczi Múzeuma által megrendezett Sárospataki reneszánsz művelődéstörténeti konferenciasorozat szervezésébe. 1996-ban Nemzeti önarcképek és az Európa-kép címen osztrák–magyar komparatív kutatási együttműködés keretében elért eredményekről szervezett nemzetközi konferenciát Miskolcon, majd 1997-ben Bécsben.⁴¹ 2001 októberében Intertextualitás a húszas-harmincas évek kisebbségi magyar széprózájában címmel nemzetközi konferenciát szervezett a tanszék. 2004–2005-ben az OTKA T046259 jelű projekt keretében Petneki Áron vezetésével, Bogdán Melinda, Erdősi Péter és Kertész Noémi közreműködésével jött létre *A Magyarországon 1945 után megjelent lengyel történeti vonatkozású művek adatbázisa*.⁴²

2006-ban a Közép-Európa Irodalma és Kultúrája Tanszék beolvadt az Összehasonlító Irodalomtörténeti és Művészettörténeti Tanszékbe. A két tanszék kényszerű integrációja a diszciplínáknak olyan mixtúráját eredményezte, amelynek még a megnevezése sem volt könnyű feladat, miként mutatja ezt az újabb, nehezen értelmezhető Európa Kultúrája Tanszék elnevezés. Az új tanszékvezető, az akkoriban egyetemi docens klasszika-filológus–komparatista Prof. Darab Ágnes DSc (2007–2016) feladata nem lehetett más, mint felépíteni a heterogén kutatási irányokat képviselő tanszék oktatási és kutatási pozícióját a Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézeten belül, és pedig a frissen bevezetett bolognai rendszerű képzés új szemléleti és strukturális paramétereirez igazodva. Ennek megvalósítását segítette dr. Kőrizs Imre (2009–) habilitált egyetemi docens (akkoriban adjunktus) és dr. Somogyi Gyula PhD egyetemi adjunktus irodalomtörténész, kultúra- és médiakutató alkalmazása (2011–2016) a tanszéken. A tanszék újabb, egyben utolsó elnevezése – Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Intézeti Tanszék (2007–2016) – a komparatiztikai alapvetést és az oktatott / kutatott diszciplínák szélesebb spektrumát, egyben a fő irányát volt hivatott közvetíteni. 2017-től az Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Intézeti Tanszék – a hallgatói létszám, követke-

⁴⁰ A konferencia több előadásának szerkesztett szövege megjelent a *Magyar Lettre International* 22 (2009) 73. számában, valamint az *Alföld* folyóirat 60 (2009) 9. számában.

⁴¹ A konferencia előadások szerkesztett magyar nyelvű szövege az *Új Holnap* 4 (1998) 4. számában jelent meg.

⁴² Internet: real.mtak.hu/1361 (hozzáférés ideje: 2022. szept. 1.)

zéseképp a finanszírozás dinamikus csökkenése miatt folyamatos tanszéki összevonások záróakkordjaként – megszűnt önálló szervezeti egységként létezni, és azóta a Magyar Irodalomtudományi Tanszék részeként látja el a feladatát.

Az oktatók széles körű feladatvállalása és annak teljesítése az új keretek között is eredményesen történik: továbbra is ellátják a világirodalom, a verbális és a vizuális művészetek kapcsolata, az irodalom és a társművészetek medialitása és a verstan kurzusokat, és mindeközben egyre nagyobb mértékben vesznek részt a modern és a kortárs magyar irodalom oktatásában is. Közép-Európa 19–21. századi kultúráját és irodalmi reprezentációját, a múltreprezentáció textuális és vizuális alakzatait⁴³ kutatja a polonista Kertész Noémi (1995-től oktatója az Intézetnek), és oktatja magyar és angol nyelven is. Dr. Kiss Noémi (2002-től oktat az Intézetben) habilitált egyetemi docens oktatói-kutatói érdeklődésének fő iránya az irodalom és antropológia,⁴⁴ irodalom és fotográfia,⁴⁵ valamint a kortárs női irodalom. Kőríz Imre (2009 óta oktatónk) habilitált egyetemi docens és Darab Ágnes (1992-től oktatónk) eredendően klasszikus filológusok, akiknek oktatói munkájában a klasszikus antikvitás irodalma és kultúrája – különféle kontextusokban – bizonyosan nagyobb nyomatékkal jelenik meg, mint más képzőhelyeken. Ugyanakkor oktatói és kutatói érdeklődésük ennél szélesebb. Kőríz Imre a verstan és a modern magyar irodalom kutatója, műfordító, irodalomkritikus,⁴⁶ valamint szakfelelőse az *Újságíró* és a *Kreatív írás* szakirányú képzésnek. Darab Ágnes a *Naturalis historia* művészeti, antropológiai és zoológiai tárgyú könyveinek fordítása és értelmezése⁴⁷ mellett narratológiával, műfajttörténettel, valamint recepcióesztétikával foglalkozik, antik és kortárs egymásba íródásának az alakzatait⁴⁸ kutatja és oktatja. Darab Ágnes törzstagja az Irodalomtudományi Doktori Iskolának, ahol egy fokozatszerzéssel záruló témavezetése volt (2018: Kapusi Angéla). A tanszék oktatói mind a Klasszikus szövegtudomány, mind a Modern irodalom történeti és elméleti modelljei, mind a Kulturális fordítástudomány programnak oktatói (Darab Ágnes, Kőríz Imre), illetve témavezetői (Kertész Noémi, Kiss Noémi, Kőríz Imre).

⁴³ KERTÉSZ 2015; KERTÉSZ 2018.

⁴⁴ BICZÓ – KISS 2003

⁴⁵ KISS 2009; KISS 2011.

⁴⁶ KŐRIZS 2017; KŐRIZS 2019/a; KŐRIZS 2019/b; KŐRIZS 2020;

⁴⁷ DARAB 2001; DARAB 2012; DARAB 2014; DARAB 2020/a; Darab 2020/b

⁴⁸ DARAB 2022.

Bibliográfia

BENEY 1989

BENEY Zsuzsa: *József Attila-tanulmányok*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1989.

BENEY 1999

BENEY Zsuzsa: *A gondolat metaforái: esszék József Attila költészetéről*. Budapest, Argumentum Kiadó, 1999.

BESSENYEI 1999

BESSENYEI József: A Bölcsészettudományi Kar története. In: *50 éve Miskolcon. Fejezetek a Miskolci Egyetem történetéből*. Szerk. ZSÁMBOKI László. Miskolc, Miskolci Egyetem, 1999, 205–219.

B. GERGELY PIROSKA 2012

B. GERGELY Piroška: *Válogatott tanulmányok az Erdélyi Fejedelemség nyelv- és névhasználatáról*. Szerk. GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő – KECSKÉS Judit – KOLLÁR Krisztián – MIKLÓS Gabriella – NAGY Judit. Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2012. (A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai, 3.)

B. GERGELY – HAJDÚ 1997

B. GERGELY Piroška – HAJDÚ Mihály: *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai, Miskolc, 1995. augusztus 28–30. A magyar névtani kutatások legújabb eredményei*. I–II. Szerk. B. GERGELY Piroška – HAJDÚ Mihály. Budapest – Miskolc, Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 1997. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209.)

B. JUHÁSZ 1989

B. JUHÁSZ Erzsébet: *Hősök vagy balekok? A társadalmi beilleszkedés zavarai a hetvenes évek irodalmában*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1989.

BICZÓ – KISS 2003

Antropológia és irodalom. Egy új paradigma útkeresése. Szerk. BICZÓ Gábor – KISS Noémi. Debrecen, Csokonai Kiadó, 2003.

BÍRÓ 1994

BÍRÓ Ferenc: *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Budapest, Balassi Kiadó, 1994.

DARAB 2001

Caius PLINIUS SECUNDUS: *Naturalis historia XXXIII–XXXVII – Természetrész. Az ásványokról és a művészetekről*. Kiad., ford., jegyz. DARAB Ágnes – GESZTELYI Tamás. Előszó HAVAS László. Utószó GESZTELYI Tamás. Budapest, Enciklopédia Kiadó, 2001.

DARAB 2012

DARAB Ágnes: *Plinius Természetrész. Anekdotikus narráció és enciklopédikus gondolkodás*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2012.

DARAB 2014

Caius PLINIUS SECUNDUS: *[Naturalis historia VII–VIII –] Természetrész. Az emberről és a szárazföld élőlényeiről*. Ford., jegyz., utószó DARAB Ágnes. Budapest, Kalligram Kiadó, 2014.

DARAB 2020/a

DARAB Ágnes: *A természet története. Plinius Természetrészének anekdotikus elbeszélismódja*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2020.

DARAB 2020/b

Ágnes DARAB: *The Anecdotal Narration and Encyclopedic Thought of Pliny the Elder's Naturalis Historia*. Cambridge, Cambridge Scholars Publishing, 2020.

DARAB 2020/c

Antikvitás recepciók. Az antik tradíció alakzatai a 20–21. századi irodalomban. Szerk. DARAB Ágnes – D. TÓTH Judit. *Studia Litteraria* LXI. 2022, 1–2.

DEMETER 1995

Iskoladrámák: XVIII. század. Szerk. DEMETER Júlia. Budapest, Unikornis Kiadó, 1995. (A magyar dráma gyöngyszemei, 4.)

DEMETER 2000

A magyar színház születése. Az 1997. évi egri konferencia előadásai. Szerk. DEMETER Júlia. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2000. (A régi magyar színház, 1.)

DEMETER 2003

A magyar színház honi és európai gyökerei. Tanulmányok Kilián István tiszteletére. Szerk. DEMETER Júlia. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2003. (A régi magyar színház, 2.)

DEMETER 2003/a

„*Nap, hold és csillagok, velem zokogjatok!*” Csíksomlyói passiójátékok a 18. századból. Szerk. DEMETER Júlia. Budapest, Argumentum Kiadó, 2003.

FAJT et al. 2017

Börtön, exilium és szenvedés. Bethlen Miklós élettörténetének kora újkori kontextusai. Szerk. FAJT Anita – SZILÁGYI Emőke Rita – TÓTH Zsombor. Budapest, Reciti, 2017.

FARKAS 1994

FARKAS Zsolt: *Mindentől ugyanannyira.* Budapest, József Attila Kör (JAK) – Pesti Szalon Kiadó, 1994.

FARKAS 1998

FARKAS Zsolt: *Most akkor.* Budapest, Filum Kiadó, 1994.

FARKAS 2013

FARKAS Zsolt: *Szia: Tanulmányok, esszék, kritikák.* Pozsony, Kalligram Kiadó, 2013.

FAZEKAS 2012

FAZEKAS Csaba: A Bölcsészettudományi Kar történetének vázlata. In: *Docere et movere. Bölcsész- és társadalomtudományi Tanulmányok a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar 20 éves jubileumára.* Főszerk. ILLÉSNÉ KOVÁCS Mária. Miskolc, ME BTK, 2012, 7–13.

GRÉCZI-ZSOLDOS 2002/a

GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő: Nyelvjárásgyűjtés Kárpátalján. *Édes Anyanyelvünk* 24/1. 2002, 11.

GRÉCZI-ZSOLDOS 2002/b

GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő: Nyelvjárásgyűjtés a Csallóközben. *Édes Anyanyelvünk* 24/5. 2002, 1.

GRÉCZI-ZSOLDOS 2012

GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő: A dialektusok mai helyzetéről a nyelvjárásgyűjtések tükrében. In: *Docere et movere. Bölcsész- és társadalomtudományi tanulmányok a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar 20 éves jubileumára.* Szerk. ILLÉSNÉ KOVÁCS Mária – GYULAI Éva – PORKOLÁB Tibor – BICZÓ Gábor. Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2012.

GRÉCZI-ZSOLDOS – KOVÁCS 2002

Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére. Szerk. GRÉCZI-ZSOLDOS Enikő – KOVÁCS Mária. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2002. (A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai, 1.)

GYAPAY 2001

GYAPAY László: „A’ tisztább izlésnek regulájival”. *Kölcsey kritikai pályakezdése.* Budapest, Universitas Kiadó, 2001. (Klasszikusok.)

HELTAI – TASI 2005

„Tenger az igaz hitrül való egyenetlenségek vitatásának eláradott özöne...”. *Tanulmányok XVI–XVII. századi hitvitáinkról.* Szerk. HELTAI János és TASI Réka. Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Régi Magyar Irodalom Története Tanszék, 2005.

KABÁN 2001

Funkcionális mondatperspektíva és szövegszerkesztési stratégia. Szövegtani tanulmányok. Szerk. KABÁN Annamária. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2001. (Szemiotikai szövegtan, 14.)

KABDEBÓ 1970

KABDEBÓ Lóránt: *Szabó Lőrinc lázadó évtizede (1918–1928).* Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970.

KABDEBÓ 1974

KABDEBÓ Lóránt: *Útkeresés és különbéke (Szabó Lőrinc 1929–1944).* Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974.

KABDEBÓ 1980

KABDEBÓ Lóránt: *Az összegzés ideje (Szabó Lőrinc 1945–1957).* Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980.

KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1992

„de nem felelnek, úgy felelnek”. *A magyar líra a húszas-harmincas évek fordulóján.* Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő. Pécs, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, 1992.

KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1993

KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő szerk.: „Szintézis nélküli évek”. *Nyelv, elbeszélés és világkép a harmincas évek epikájában.* Pécs, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, 1993.

KABDEBÓ – KULCSÁR SZABÓ 1995

Az irodalomértés horizontjai: párbeszéd irodalomtudományunk modern hagyományával. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő. Pécs, Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, 1995.

KABDEBÓ et al. 1998

A fordítás és intertextualitás alakzatai [A fordítás és a szövegköziség alakzatai c. konferencia előadásai, Miskolc, 1997. május]. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő – KULCSÁR-SZABÓ Zoltán – MENYHÉRT Anna. Budapest, Anonymus Kiadó, 1998.

KABDEBÓ – MENYHÉRT 1997

Tanulmányok Szabó Lőrincről. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – MENYHÉRT Anna. Budapest, Anonymus Kiadó, 1997. (Újraolvasó.)

KULCSÁR SZABÓ – SZEGEDY-MASZÁK 1998

Tanulmányok Kosztolányi Dezsőről. Szerk. KULCSÁR SZABÓ Ernő – SZEGEDY-MASZÁK Mihály. Budapest, Anonymus Kiadó, 1998. (Újraolvasó.)

KABDEBÓ et al. 1999

Tanulmányok Ady Endréről. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő – KULCSÁR-SZABÓ Zoltán – MENYHÉRT Anna – SZEGEDY-MASZÁK Mihály. Budapest, Anonymus Kiadó, 1999. (Újraolvasó.)

KABDEBÓ et al. 2000

Tanulmányok Kassák Lajosról. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő – KULCSÁR-SZABÓ Zoltán – MENYHÉRT Anna. Budapest, Anonymus Kiadó, 2000. (Újraolvasó.)

KABDEBÓ et al. 2001

Tanulmányok József Attiláról. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – KULCSÁR SZABÓ Ernő – KULCSÁR-SZABÓ Zoltán – MENYHÉRT Anna. Budapest, Anonymus Kiadó, 2001. (Újraolvasó.)

KABDEBÓ et al. 2005

„Szabad-ötletek...”. Szőke György tiszteletére barátaitól és tanítványaiktól. Szerk. KABDEBÓ Lóránt – RUTTKAY Helga – SZABÓNÉ HUSZÁRIK Mária. Miskolc, Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskola – Szabó Lőrinc Kutatóhely, 2005.

KABDEBÓ 2020

KABDEBÓ Lóránt: Új főszereplő a modernitás kánonjában: Szabó Lőrinc. *Szellem és Tudomány* 11. (Különszám.) 2020, 249–253.

KAPPANYOS 2001

KAPPANYOS András: *Kétséges egység: Az Átokföldje, és amit kezdhetünk vele*. Budapest – Pécs, Janus – Osiris – Balassi Kiadó, 2001.

KAPPANYOS 2008

KAPPANYOS András: *Tánc az élen*. Budapest, Balassi Kiadó, 2008.

KAPPANYOS 2015

KAPPANYOS András: *Bajuszbögre, lefordítatlan: Műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer*. Budapest, Balassi Kiadó, 2015.

KAPPANYOS 2021

KAPPANYOS András: *Túl a sövényen*. Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021.

KECSKEMÉTI – TASI 2012

Filológia és textológia a régi magyar irodalomban. Tudományos konferencia, Miskolc, 2011. május 25–28. Szerk. KECSKEMÉTI Gábor és TASI Réka. Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012.

KECSKÉS 2007

KECSKÉS Judit: *Nyelvemlékelemző segédkönyv*. Miskolc, Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2007. (A Magyar Nyelvtudományi Tanszék Kiadványai, 2.)

KEMÉNY 2001

A metafora grammatikája és stilisztikája. Szerk. KEMÉNY Gábor. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2001 (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához, 10.)

KERTÉSZ 2015

KERTÉSZ Noémi: Encyclopaedia, Baedeker or a Last Monument? The Polish Dimension of Galicia in the Kronprinzenwerk. In: *Galician Polyphony: Places and Voices*. Eds. Alina MOLISAK – Jagoda WIERZEJSKA. Warsaw, Dom Wydawniczy Elipsa, 2015, 253–272.

KERTÉSZ 2018

KERTÉSZ Noémi: „A lengyelség iskolája.” *A lengyel romantika gyermekirodalma*. Göd, Rézbong Kiadó, 2018.

KISS 2009

KISS Noémi: *Rongyos ékszerdoboz. Utazások Kelet-Európában*. Budapest, Magvető Kiadó, 2009.

KISS 2011

KISS Noémi: *Fekete-fehér. Tanulmányok a fotográfia és az irodalom kapcsolatáról*. Miskolc, MŰÚT, 2011.

KÖLCSEY 2003

KÖLCSEY Ferenc: *Irodalmi kritikák és esztétikai írások*. I. (1808–1823.)
Kiad. GYAPAY László. Budapest, Universitas Kiadó, 2003. (Kölcsey Ferenc minden munkái: Kritikai kiadás.)

KŐRIZS 2017

KARINTHY Frigyes: *Összegyűjtött versei*. s. a. r. KŐRIZS Imre. Budapest, Magvető Kiadó, 2017.

KŐRIZS 2019/a

KARINTHY Gábor: *Összegyűjtött versek*. Vál., szerk. KŐRIZS Imre.
Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

KŐRIZS 2019/b

KŐRIZS Imre: *Tévedések fenntartása mellett. Kritikák, tanulmányok*.
Miskolc, Szépmesterségek Alapítvány, 2019.

KŐRIZS 2020

Billy COLLINS: *Az a baj a költészettel*. Vál. és ford. KŐRIZS Imre.
Budapest, Jelenkor Kiadó, 2020.

LÉVAY 2001

LÉVAY József: *Szentpéteri üres fészek. Napló 1892–1917*. I–II. Szerk.
PORKOLÁB Tibor. Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár –
Herman Ottó Múzeum – Miskolci Egyetem BTK Textológiai Műhely,
2001.

LÉVAY 2018

LÉVAY József: *Emlékdái és emlékbeszédei*. Kiad. PORKOLÁB Tibor.
Miskolc, II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, 2018.

MÓRÉ – TASI 2020

Interkonfesszionális és irodalom a kora újkorban. Szerk. MÓRÉ Tünde
és TASI Réka. Budapest, Reciti, 2020.

PORKOLÁB 2005

PORKOLÁB Tibor: „Nagyjainknak pantheonja épül”. *Közösségi emlékezet, panteonizáció, emlékbeszéd*. Budapest, Anonymus, 2005. (Belépő.)

PORKOLÁB 2017

PORKOLÁB Tibor: *Kultusz és felejtés. Lévy József irodalmi és társadalmi státusza*. Budapest, Ráció Kiadó, 2017. (Ligatura.)

PRICKETT – HAINES 2010.

European Romanticism. A Reader. Ed. Stephen PRICKETT – Simon HAINES.
London – New York, Continuum, 2010.

RMDE XVIII/5/1 2002

Piarista iskoladrámák. I. Kiad. DEMETER Júlia – KILIÁN István – KISS Katalin – PINTÉR Márta Zsuzsanna. Budapest, Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó, 2002. (RMDE XVIII/5/1.)

RMDE XVIII/5/2 2007

Piarista iskoladrámák. II. Kiad. CZIBULA Katalin – DEMETER Júlia – KILIÁN István – PINTÉR Márta Zsuzsanna. Budapest, Argumentum Kiadó – Akadémiai Kiadó, 2007. (RMDE XVIII/5/2.)

SZILI 1993

SZILI József: *Az irodalomfogalmak rendszere.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1993.

SZILI 1996

SZILI József: *Arany hogy istenül: Az Arany-líra posztmodernsége.* Budapest, Argumentum Kiadó, 1996. (Irodalomtörténeti füzetek, 139.)

SZILI 1997

SZILI József: *A poétikai műnemek interkulturális elmélete.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1997.

SZILI 1998

SZILI József: „Légy, ha birsch, te »világköltő«...” *A magyar líra a XIX. század második felében.* Budapest, Balassi Kiadó, 1998.

SZILI 2005

SZILI József: *Irodalomtudat-hasadás. Az irodalom interkulturális elmélete.* Budapest, Balassi Kiadó, 2005.

SZŐKE 1992

SZŐKE György: „*Űr a lelkem*”. *A kései József Attila.* Budapest, Párbeszéd, 1992.

SZŐKE 2003

SZŐKE György: *Az árnyékvilág árkaiban. Írások József Attiláról és Kosztolányi Dezsőről.* Budapest, Gondolat Kiadói Kör, 2003.

VIRÁG 2011

VIRÁG Benedek: *Poétai munkái.* Kiad. PORKOLÁB Tibor. Budapest, Universitas Kiadó, 2011. (Régi magyar költők tára: XVIII. század, 12.)